

กลยุทธ์การเสริมสร้างสัมมาชีพด้วยหลักสัปปุริสธรรม 7 ประการ สำหรับแรงงาน
ย้ายถิ่นที่ถูกเลิกจ้างจากสถานการณ์โควิด-19 ของประชาชนในภาคอีสานตอนล่าง*

LIVELIHOOD ENHANCEMENT STRATEGIES BY SAPPURISA DHAMMA FOR
MIGRANT WORKERS LAID OFF DUE TO COVID-19 OF THE PEOPLE IN
LOWER NORTHEASTERN REGION

พระครูวาปีธรรมวิโรจน์ (ประศาล นิวัฒน์), กันต์ ศรีหล้า, วรเชษฐ์ โทอิน*

Phrakru Wapithammaviroj (Prasat Niwat), Kanta Srilah, Worachet Tho-un*

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธร ยโสธร ประเทศไทย

Faculty of Social Science, Mahamakut Buddhist University Yasothon Buddhist Collage, Yasothon, Thailand

*Corresponding author E-mail: worachet.th@mbu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหาภายนอกและปัญหาภายใน การนำหลักธรรมสัปปุริสธรรม 7 ไปสร้างรูปแบบกลยุทธ์การเสริมสร้างสัมมาชีพด้วยหลักสัปปุริสธรรม 7 รวมทั้งประยุกต์ใช้ในการเสริมสร้างสัมมาชีพให้กับแรงงานย้ายถิ่นที่ถูกเลิกจ้างจากสถานการณ์โควิด-19 ในภาคอีสานตอนล่าง เป็นการวิจัยแบบผสมวิธีผ่านระเบียบวิธีวิทยาการวิจัยและพัฒนาเป็นหลัก ใช้กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 1,275 คน การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้กลุ่มตัวอย่าง 1,200 คน จาก 4 จังหวัด กำหนดโควตาจังหวัดละ 400 คน การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 75 คน โดยเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้การวิจัยและการเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้แบบสอบถามผ่านระบบออนไลน์ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มแบบอิงผู้เชี่ยวชาญ สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน Normality Test, Modified Priority Needs Index ($PNI_{modified}$), Factor Analysis, Multiple Regression Analysis ผลการวิจัยเชิงปริมาณ พบว่า สภาพปัญหาภายนอกและปัญหาภายใน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการเสริมสร้างสัมมาชีพด้วยหลักสัปปุริสธรรม จำนวน 7 ด้าน มีค่าเฉลี่ยระดับมาก ($\bar{X} = 3.57$) การนำหลักธรรมสัปปุริสธรรมในทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการสร้างรูปแบบฯ แรงงานมีความต้องการสูงที่สุดคือ ด้านการส่งเสริมอาชีพ ($PNI_{modified} = 0.406$) และ การนำรูปแบบกลยุทธ์การเสริมสร้างสัมมาชีพด้วยหลักสัปปุริสธรรม 7 ไปบูรณาการและประยุกต์ใช้ในการเสริมสร้างสัมมาชีพให้กับแรงงานย้ายถิ่นที่ถูกเลิกจ้าง มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์อย่างมีนัยสำคัญ และสามารถอธิบายความผันแปรได้ถึงร้อยละ 35.8 การเสริมสร้างสัมมาชีพด้วยหลักสัปปุริสธรรมขึ้นอยู่กับ การสนับสนุนด้านจิตใจ การพัฒนาทักษะ และการสร้างเครือข่าย

คำสำคัญ: กลยุทธ์การเสริมสร้างสัมมาชีพ, หลักสัปปุริสธรรม 7, แรงงานย้ายถิ่นที่ถูกเลิกจ้าง, สถานการณ์ โควิด-19, ประชาชนภาคอีสานตอนล่าง

Abstract

This research article examines both external and internal challenges and applies the Seven Principles of Sappurisa-dhamma to develop a strategic model for strengthening sustainable livelihoods. The study also applies these principles to support displaced migrant workers who lost their jobs during the COVID-19 pandemic in the Lower Northeastern region of Thailand. A mixed-methods design was employed, primarily following a research and development approach, with a total of 1,275 participants. The quantitative phase involved 1,200 respondents from four provinces, selected through a quota of 400 individuals per province. The qualitative phase included 75 purposively selected key informants. Data were collected using online questionnaires, in-depth interviews, and expert-led focus group discussions. Statistical analyses included percentage, mean, standard deviation, normality testing, the Modified Priority Needs Index ($PNI_{modified}$), factor analysis, and multiple regression analysis. The results revealed that respondents' views on external and internal challenges, as well as the model for strengthening livelihoods based on the Seven Principles of Sappurisa-dhamma, were consistently positive across seven dimensions, with the overall mean rated at a high level. ($\bar{x} = 3.57$) The greatest need was identified in occupational promotion ($PNI_{modified} = 0.406$). The integration and application of the livelihood-strengthening model based on Sappurisa-dhamma were found to align significantly with empirical data, explaining 35.8% of the variance. Furthermore, sustainable livelihood enhancement was found to depend on three key factors: psychological support, skill development, and network building.

Keywords: Strategies for Strengthening Sustainable Livelihoods, The Seven Principles of Sap-Purisa-Dhamma, Displaced Migrant Workers, COVID-19 Crisis, The People Lower Northeastern Region

บทนำ

ฉากทัศน์ภาพชีวิตของแรงงานย้ายถิ่นจากภาคอีสานที่ต้องจากบ้านเกิดไปทำงานในภาคอุตสาหกรรมและบริการในเขตเมืองใหญ่เนื่องจากข้อจำกัดด้านรายได้ในภาคเกษตรกรรม แม้มีรายได้สูงขึ้น แต่แรงงานเหล่านี้มีเงินออมอย่างจำกัดจากค่าครองชีพที่สูงและภาระการส่งเงินกลับครอบครัว สถานการณ์โควิด-19 ตั้งแต่ปี 2563 ส่งผลให้กิจกรรมทางเศรษฐกิจหยุดชะงัก ธุรกิจจำนวนมากต้องเลิกจ้าง ส่งผลให้แรงงานอีสานกว่า 800,000 คนต้องคืนถิ่น แรงงานส่วนหนึ่งปรับตัวด้วยการหันกลับมาทำเกษตร หรือประกอบอาชีพอิสระ เช่น ขายของ ขั้บรถส่งของ และขายออนไลน์ อย่างไรก็ตาม แรงงานที่ขาดทรัพยากรพื้นฐานยังเผชิญความยากลำบาก สะท้อนถึงความเปราะบางทางเศรษฐกิจและสังคมของแรงงานย้ายถิ่น และความจำเป็นในการออกแบบนโยบายสนับสนุนการฟื้นฟูชีวิตและส่งเสริมอาชีพอย่างเหมาะสม (สุทินี เสาร์แก้ว และคณะ, 2566)

งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ต่อแรงงานย้ายถิ่นจากภาคอีสานตอนล่าง โดยเฉพาะผู้ที่ถูกเลิกจ้างและต้องเดินทางกลับภูมิลำเนา พบว่า แรงงานกลุ่มนี้ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ

ในภาคอุตสาหกรรมและบริการในเขตเมือง เช่น กรุงเทพมหานครและปริมณฑล เมื่อเกิดภาวะเศรษฐกิจชะงักงันจากโควิด-19 ทำให้ธุรกิจจำนวนมากต้องปิดกิจการ ส่งผลให้แรงงานอีสานกว่า 800,000 คนต้องคืนถิ่นและเผชิญกับความไม่มั่นคงทางรายได้ สุขภาพจิต และภาวะหนี้สิน (ศิริพงศ์ ปาลกะวงศ์ ณ อยุธยา และคณะ, 2562) ทั้งนี้แรงงานบางส่วนสามารถปรับตัวได้ เช่น ทำการเกษตร ขายของออนไลน์ หรือให้บริการขนส่ง แต่แรงงานที่ไม่มีทรัพยากรพื้นฐานกลับเผชิญความลำบากมากขึ้น นอกจากนี้ ผลวิจัยยังชี้ให้เห็นถึงความเหลื่อมล้ำเชิงพื้นที่และโครงสร้างของจังหวัดยโสธร ศรีสะเกษ และอำนาจเจริญ โดยพบช่องว่างด้านรายได้ การศึกษา และการพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่น ถึงแม้บางจังหวัดมีศักยภาพด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวและสินค้า OTOP แต่ขาดการสนับสนุนเชิงนโยบายอย่างเป็นรูปธรรม (ปิงปอนด์ รักอานวยกิจ และคณะ, 2562) งานวิจัยนี้ใช้แนวทางบูรณาการแบบสหศาสตร์ ทั้งรัฐศาสตร์ สังคมศาสตร์ และพุทธศาสตร์ ควบคู่กับการเก็บข้อมูลภาคสนามเพื่อเสนอแนวทางการส่งเสริมสัมมาชีพและลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม

เป้าประสงค์สำคัญของการวิจัยครั้งนี้ คือ การพัฒนาแนวทางการส่งเสริมอาชีพที่สอดคล้องกับบริบททางสังคม วัฒนธรรม และจริยธรรมของชุมชนในภาคอีสานโดยอาศัยหลักสัปปริสธรรม 7 (ม.อ. 113) ได้แก่ 1) ธัมมัญญตา (ความรู้จักเหตุ) 2) อัตถัญญตา (ความรู้จักผล) 3) อัตตัญญตา (ความรู้จักตน) 4) มัตตัญญตา (ความรู้จักประมาณ) 5) กาลัญญตา (ความรู้จักกาล) 6) ปริสสัญญตา (ความรู้จักชุมชน) และ 7) ปุคคลัญญตา (ความรู้จักบุคคล) เป็นกรอบแนวคิดในการพัฒนาแรงงานให้มีความสามารถในการฟื้นตัวจากภาวะวิกฤตเศรษฐกิจและมีหลักธรรมประจำใจในการดำเนินชีวิต การวิจัยนี้ มุ่งเน้นการออกแบบกลยุทธ์ที่สามารถบูรณาการองค์ความรู้จากพระพุทธศาสนาเข้ากับแนวคิดด้านการพัฒนาอาชีพอย่างยั่งยืน เพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิต ทักษะอาชีพ และความเข้มแข็งทางจิตใจให้กับแรงงานคืนถิ่นอันจะนำไปสู่การพึ่งพาตนเอง การลดความเหลื่อมล้ำ และการสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจในระดับฐานราก

จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังที่กล่าวมา การวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การเสริมสร้างสัมมาชีพด้วยหลักสัปปริสธรรม 7 ประการ สำหรับแรงงานย้ายถิ่นที่ถูกเลิกจ้างจากสถานการณ์โควิด-19 ของประชาชนในภาคอีสานตอนล่าง ผ่านกระบวนการศึกษาสภาพปัญหาภายนอกและปัญหาภายในของแรงงานย้ายถิ่นที่ถูกเลิกจ้าง การนำหลักธรรมสัปปริสธรรมในทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการสร้างรูปแบบการเสริมสร้างสัมมาชีพให้กับแรงงานย้ายถิ่นที่ถูกเลิกจ้าง รวมทั้งการนำรูปแบบกลยุทธ์การเสริมสร้างสัมมาชีพด้วยหลักสัปปริสธรรม ไปบูรณาการและประยุกต์ใช้ในการเสริมสร้างสัมมาชีพให้กับแรงงานย้ายถิ่นที่ถูกเลิกจ้างจากสถานการณ์โควิด-19 ในภาคอีสานตอนล่าง จะก่อให้เกิดรูปแบบผลผลิตที่สามารถบูรณาการและประยุกต์ใช้ในการเสริมสร้างสัมมาชีพให้กับแรงงานย้ายถิ่นที่ถูกเลิกจ้าง รวมทั้งการนำไปประโยชน์ในเชิงวิชาการต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาภายนอกและปัญหาภายในของแรงงานย้ายถิ่นที่ถูกเลิกจ้างจากสถานการณ์โควิด-19 ในภาคอีสานตอนล่าง
2. เพื่อนำหลักธรรมสัปปริสธรรมในทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการสร้างรูปแบบการเสริมสร้างสัมมาชีพให้กับแรงงานย้ายถิ่นที่ถูกเลิกจ้างจากสถานการณ์โควิด-19 ในภาคอีสานตอนล่าง

3. เพื่อนำรูปแบบกลยุทธ์การเสริมสร้างสัมมาชีพด้วยหลักสัปปริสธรรม 7 ประการ ไปบูรณาการและประยุกต์ใช้ในการเสริมสร้างสัมมาชีพให้กับแรงงานย้ายถิ่นที่ถูกเลิกจ้างจากสถานการณ์โควิด-19 ในภาคอีสานตอนล่าง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวิธีดำเนินการวิจัยตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธีผ่านระเบียบวิธีวิทยาการวิจัยและพัฒนาเป็นหลัก มีขอบเขตด้านตัวแปร (Variable) ที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้มาจากการทบทวนวรรณกรรม ค้นคว้าเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลแล้วกำหนดเป็นตัวแปรในการวิจัยตามระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์ รวมทั้งการนำแนวคิด ทฤษฎีที่ได้ทบทวนไปประยุกต์ใช้ในการสร้างแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ในงานวิจัย มีรายละเอียด ดังนี้

1.1 ตัวแปรอิสระ (Independent Variable) ประกอบด้วย 1) หลักสัปปริสธรรม 7 ประการ คือ ฌัมมัญญตา (เป็นผู้รู้จักเหตุ) อตถัญญตา (เป็นผู้รู้จักผล) อตตัญญตา (เป็นผู้รู้จักตน) มัตตัญญตา (เป็นผู้รู้จักประมาณ) กาลัญญตา (เป็นผู้รู้จักกาล) ปริสสัญญตา (เป็นผู้รู้จักบริษัท) และปุคคลัญญตา (เป็นผู้รู้จักบุคคล) 2) สภาพปัญหาภายนอก คือ สถานการณ์โรคระบาด สภาพปัญหาทางเศรษฐกิจ สภาพปัญหาทางสังคม ปัญหาแรงงานย้ายถิ่น และรัฐสวัสดิการและการสาธารณสุข และ 3) สภาพปัญหาภายใน คือ สภาพปัญหาทางด้านสุขภาพจิต สภาพปัญหาด้านการว่างงาน และสภาพปัญหาด้านครอบครัว

1.2 ตัวแปรตาม (Dependent Variable) ได้กำหนดคุณลักษณะของตัวแปรตาม ประกอบด้วย 1) กลยุทธ์การเสริมสร้างสัมมาชีพด้วยหลักสัปปริสธรรม 7 ประการ และ 2) รูปแบบกลยุทธ์การเสริมสร้างสัมมาชีพด้วยหลักสัปปริสธรรม 7 ประการ สำหรับแรงงานย้ายถิ่นที่ถูกเลิกจ้างจากสถานการณ์โควิด-19 ในภาคอีสานตอนล่าง

2. ขอบเขตด้านประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ด้านประชากร ผู้วิจัยได้สำรวจข้อมูลเบื้องต้น (Preliminary Data Survey) ซึ่งเป็นกระบวนการศึกษาสภาพปัญหาปัจจุบันและความต้องการจำเป็น (Need Assessment) ในพื้นที่วิจัย ประกอบด้วย กลุ่มผู้ใช้แรงงานที่มีอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป ในช่วงการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 (พ.ศ. 2563 - 2564) ในภาคอีสานตอนล่าง จำนวน 3 จังหวัด คือ จังหวัดยโสธร จังหวัดศรีสะเกษ และจังหวัดอำนาจเจริญ รวมทั้งสิ้น 1,063,159 คน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2565) ใช้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 1,200 คน และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 75 คน ผู้วิจัยได้ออกแบบการวิจัยแบบผสมผสานวิธีผ่านระเบียบวิธีวิจัยแบบการวิจัยและพัฒนา (Research & Development) เป็นหลัก ได้ดำเนินการวิจัยผ่านกระบวนการ 4 ระยะ คือ Research 1, Development 1, Research 2, Development 2 ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มตัวอย่าง (Sample) จากตารางขนาดของกลุ่มตัวอย่างของเครซีและมอร์แกน (Krejcie, R. V. & Daryle, W. M., 1970) แล้วนำมาเป็นเกณฑ์คัดเลือกและปรับใช้ในขั้นตอนการกำหนดกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสม (ธีรวุฒิ เอกะกุล, 2543) มีรายละเอียดและขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้

ระยะที่ 1 (Research 1) ขั้นตอนการศึกษาสภาพปัญหาปัจจุบันภายใน - ภายนอก และการศึกษาความต้องการจำเป็น (Need Assessment) ในการแก้ไขปัญหาในพื้นที่วิจัย คือ จังหวัดยโสธร จังหวัดศรีสะเกษ และจังหวัดอำนาจเจริญ ได้ดำเนินการเป็นขั้นตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 การศึกษาสภาพปัญหาปัจจุบันภายใน - ภายนอก

และการศึกษาความต้องการจำเป็นในพื้นที่วิจัย คือ จังหวัดยโสธร จังหวัดศรีสะเกษ และจังหวัดอำนาจเจริญ ใช้กลุ่มตัวอย่าง 1,200 คน โดยกำหนดโควตา จังหวัดละ 400 คน เก็บข้อมูลผ่านระบบออนไลน์ด้วยแบบสอบถาม แบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับของลิเคิร์ต (Likert) ใช้ระเบียบวิธีวิทยาการวิจัยเชิงปริมาณ และตอนที่ 2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบโควตา จำนวน 75 คน ใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง โดยใช้เกณฑ์เป็นผู้เคยติดเชื้อโควิด-19 และถูกเลิกจ้างงาน ซึ่งแยกเป็นผู้แทนจาก 3 จังหวัด ผู้แทนจากจังหวัดยโสธร จำนวน 25 คน ผู้แทนจากจังหวัดอำนาจเจริญ จำนวน 25 คน และผู้แทนจากจังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 25 คน (เทพศักดิ์ บุญรัตพันธุ์, 2550)

ระยะที่ 2 (Development 1) ขั้นตอนการสร้างรูปแบบการเสริมสร้างสัมมาชีพด้วยหลักสัปปริสธรรม 7 ประการ สำหรับแรงงานย้ายถิ่นที่ถูกเลิกจ้างจากสถานการณ์โควิด-19 ของประชาชนในภาคอีสานตอนล่าง และการนำรูปแบบไปทดลองใช้และเก็บข้อมูลผลลัพธ์การใช้รูปแบบ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลเชิงปริมาณและข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการจำเป็นมาวิเคราะห์ข้อมูลผ่านการสนทนากลุ่มแบบอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) จำนวน 13 คน แล้วนำรูปแบบฯ (ฉบับร่าง) ไปให้คณะผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเป็นได้และประเมินความเหมาะสมของรูปแบบ จำนวน 5 คน ดังนั้น กระบวนการสร้างรูปแบบวิจัยในขั้น Development 1 ได้สร้างขึ้นบนข้อมูลพื้นฐานทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ

ระยะที่ 3 (Research 2) ขั้นตอนการศึกษาลักษณะการใช้รูปแบบในการการเสริมสร้างสัมมาชีพด้วยหลักสัปปริสธรรม 7 ประการ สำหรับแรงงานย้ายถิ่นที่ถูกเลิกจ้างจากสถานการณ์โควิด-19 ของประชาชนในภาคอีสานตอนล่าง ใช้วิธีการศึกษาผลการใช้รูปแบบฯ และการสนทนากลุ่มแบบอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) จำนวน 13 คน จำแนกตามเกณฑ์ความรู้ ความชำนาญ หรือมีประสบการณ์ตรงกับประเด็นที่ศึกษาวิจัย (นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2543)

ระยะที่ 4 (Development 2) การยืนยันรูปแบบในการการเสริมสร้างสัมมาชีพด้วยหลักสัปปริสธรรม 7 ประการ ใช้วิธีการศึกษาผลการใช้รูปแบบฯ และการประเมินความพึงพอใจ และประเมินความเหมาะสมของโมเดลจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 300 คน โดยใช้วิธีการเลือกกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจง กำหนดโควตาจังหวัดละ 100 คน แปลผลการวิจัยด้วยสถิติและโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป

3. เครื่องมือที่ใช้การวิจัย ผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถามผ่านระบบออนไลน์ (Online Questionnaire) ในกระบวนการวิจัยเชิงปริมาณ และใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่มแบบอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ (ควบคู่กัน) จากกลุ่มตัวอย่าง และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยมีรายละเอียดเกี่ยวกับการสร้างเครื่องมือในการวิจัย ดังนี้ 1) ศึกษาและสืบค้นข้อมูลปฐมภูมิจากพระไตรปิฎก เอกสารทุติยภูมิจากเอกสาร หนังสือ ตำรา และงานที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย รวมทั้งการสืบค้นข้อมูลจากสื่อในระบบออนไลน์ แปลความหมาย วิเคราะห์และสังเคราะห์แล้วกำหนดขอบเขตประเด็นเพื่อสร้างแบบสอบถามการวิจัยเชิงปริมาณ การวิจัยเชิงคุณภาพ และแบบประเมิน 2) ได้นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบความถูกต้อง ความเหมาะสมด้านเนื้อหา ด้านความตรง (Validity) และความเที่ยง (Reliability) ของเครื่องมือการวิจัยทั้งข้อคำถามเชิงปริมาณและข้อคำถามเชิงคุณภาพ จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน และ 3) ได้นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 ท่าน แล้วนำมาปรับปรุง แก้ไขเพิ่มเติม รวมทั้งได้นำไปเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญได้ตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้งหนึ่ง ได้ค่าความเชื่อมั่นรวมอยู่ระหว่าง .799 - .877

รวมค่าของ IOC คือ .799 จึงได้สรุปว่าแบบสอบถามที่ได้สามารถนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลได้ คณะผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับสถานศึกษาที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย คือ พื้นที่อำเภอพนมไพร จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 30 ชุด ทั้งนี้ เพราะพื้นที่ดังกล่าวมีบริบทที่ใกล้เคียงกันกับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เพื่อหาความเชื่อมั่น และความเที่ยงตรงของแบบสอบถามก่อนลงพื้นที่จริง ได้นำแบบสอบถาม จำนวน 30 ชุด ที่ผ่านสนามทดลองแล้วมาตรวจสอบความสมบูรณ์ ความถูกต้อง วิเคราะห์ทางสถิติเพื่อหาความเชื่อมั่นและความเที่ยงตรงด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปแล้วไปนำเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาอนุมัติก่อนแจกแบบสอบถามจริง พร้อมทั้งได้นำแบบสอบถามที่ผ่านการอนุมัติจากผู้เชี่ยวชาญแล้ว และผ่านคณะกรรมการวิจัยในคน รหัสเลขที่ วจ. 339/2566 สถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย ไปลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างตามระเบียบวิธีวิจัยต่อไป (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย, 2538)

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยผ่านการดำเนินการตามขั้นตอนอย่างเป็นระบบ ดังนี้ โดยเริ่มจากการยื่นขอพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในคนต่อคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย สถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย และได้รับอนุมัติเลขที่ วจ. 339/2566 ลงวันที่ 19 มิถุนายน 2566 จากนั้นหัวหน้าโครงการได้ประสานงานกับสาธารณสุขจังหวัด และส่วนราชการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงขออนุญาตสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูล 75 คน และการสนทนากลุ่มแบบอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) จำนวน 13 คน (ผ่านระบบออนไลน์ เพราะสถานการณ์โรคโควิด-19 ยังไม่คลี่คลายสู่สภาวะการปกติกติ) พร้อมทั้งตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลเชิงปริมาณและการตรวจสอบแบบสามเส้าข้อมูลเชิงคุณภาพ (ด้านเวลา - ด้านข้อมูล - ด้านบุคคล) ก่อนวิเคราะห์ข้อมูลในขั้นตอนต่อไป

5. สถิติที่ใช้ในการวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูล ได้นำแบบสอบถามที่รวบรวมได้มาตรวจสอบความสมบูรณ์ของประเด็นคำถามต่าง ๆ ในกรณีที่พบว่า หากมีจำนวนแบบสอบถามขาดความสมบูรณ์จำนวนเท่าใด จะได้เก็บข้อมูลเพิ่มเติมจำนวนเท่าที่ขาดไป และดำเนินการตามขั้นตอนระเบียบวิธีวิทยาการวิจัย พร้อมทั้งใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

5.1 การตรวจสอบข้อมูลการวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้นำผลข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบสอบถามมาตรวจสอบลักษณะแจกแจงปกติของข้อมูล (Normality Test) ตรวจสอบค่าความเบ้ (Skewness) ค่าความโด่ง (Kurtosis) ใช้สถิติการทดสอบ Kolmogorov-Smirnov (K-S test) หากข้อมูลผ่านการตรวจสอบว่ามีการแจกแจงปกติ (Normal Curve) และใช้สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) คือ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) Factor Analysis, Multiple Regression Analysis และศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นในการสร้างรูปแบบในการเสริมสร้างสัมมาชีพด้วยหลักสัปปุริสธรรม 7 ประการ สำหรับแรงงานย้ายถิ่นที่ถูกเลิกจ้างจากสถานการณ์โควิด-19 ของประชาชนในภาคอีสานตอนล่าง ใช้วิธีการทดสอบค่าดัชนีความต้องการจำเป็น Modified Priority Needs Index (PNI_{modified}) ตามแนวคิด ทฤษฎีและหลักการทางสถิติของ นงลักษณ์ วิรัชชัย และคณะ ตามสูตรคำนวณ $PNI_{modified} = (I-D)/D$ (นงลักษณ์ วิรัชชัย และคณะ, 2541)

5.2 การตรวจสอบข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Data Triangulation) ด้านเวลา ด้านข้อมูล และด้านบุคคล ดังนี้ 1) การตรวจสอบสามเส้าด้านเวลา ได้การตรวจสอบข้อมูลในเวลาที่ต่างกัน จำนวน 3 ครั้ง ทั้งนี้ เพื่อทดสอบว่าหากเวลาเปลี่ยนไปข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์จะเปลี่ยนไป

ตามกาลเวลาหรือไม่อย่างไร 2) การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล ผู้วิจัยต้องการทดสอบว่าสิ่งที่ผู้สัมภาษณ์บันทึกข้อมูลจะมีความตรงหรือไม่ ได้ใช้วิธีการอ่านข้อความให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ตรวจสอบ รวมทั้งการให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ตรวจอ่านข้อมูลก่อนจบการสัมภาษณ์ รวมทั้งการทดสอบผ่านแนวคิดทฤษฎีที่ได้พบทวนในบทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 3) การตรวจสอบสามเส้าด้านบุคคล ผู้วิจัยต้องการทดสอบว่าหากมีการใช้ผู้เก็บข้อมูล/การสัมภาษณ์หลายคน ข้อมูลที่ได้จะมีความแตกต่างกันมากน้อยอย่างไร ได้ใช้ทีมผู้วิจัยร่วม หรือผู้ช่วยนักวิจัยได้เก็บข้อมูลทวนซ้ำแล้วพิจารณาเทียบเคียงผลลัพธ์ที่ได้จากการสัมภาษณ์โดยรวมร่วมกันอีกครั้งหนึ่ง และ 4) การวิเคราะห์ประมวลผลข้อมูลในเชิงคุณภาพ การสรุปและประมวลผลการวิจัยเชิงคุณภาพที่ได้มาจากวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งจะใช้วิธีการ 3 ลักษณะ ได้แก่ การตีความ การวิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา แล้วอธิบายเชิงพรรณนา (สุรางค์ จันทวานิช, 2547)

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้ตรวจสอบแบบสอบถาม (Questionnaire) จำนวน 1,200 ชุด ผ่านระบบออนไลน์ พบว่า ข้อมูลขาดความสมบูรณ์ จำนวน 26 ชุด ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้เก็บข้อมูลให้ครบถ้วนสมบูรณ์ แล้วการทดสอบการแจกแจงแบบปกติ (Normality Test) วิจัยได้ใช้การทดสอบ Kolmogorov-Smirnov กับตัวแปรคะแนนรวมจากแบบสอบถาม จำนวน 1,200 ชุด พบว่า ค่าทดสอบทางสถิติของ Kolmogorov-Smirnov มีค่า $D = 0.073$, $P = 0.056$ ซึ่งมากกว่า 0.05 แสดงว่า ข้อมูลมีการแจกแจงแบบปกติ จึงสามารถนำไปวิเคราะห์ด้วยสถิติแบบพารามेटริกต่อไปได้ และตรวจสอบข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data) ที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก มาจัดระบบ ตีความ วิเคราะห์ และสังเคราะห์ แล้วอธิบายเชิงพรรณนาตามขั้นตอนระเบียบวิธีวิทยาการวิจัย พร้อมทั้งใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพปัญหาภายนอกและปัญหาภายในของแรงงานย้ายถิ่นที่ถูกเลิกจ้างจากสถานการณ์โควิด-19 ในภาคอีสานตอนล่าง การแปลผลจากข้อมูลเชิงปริมาณ และผลการวิจัยปรากฏรายละเอียด ดังต่อไปนี้

ข้อมูลที่ 1 ความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการเสริมสร้างสัมมาชีพด้วยหลักสัปปุริสธรรม จำนวน 7 ด้าน เป็นข้อมูลเชิงปริมาณที่ได้จากแบบสอบถาม คือ 1) ด้านสภาพปัจจุบันและความต้องการจำเป็นในการประกอบอาชีพ 2) ด้านกลยุทธ์การบริหารงานของรัฐบาล 3) ด้านแรงงานและสวัสดิการ 4) ด้านการสาธารณสุขของภาครัฐ 5) ด้านการควบคุมโรคระบาดของหน่วยงานภาครัฐและเอกชน 6) ด้านหลักการเกี่ยวกับโรคโควิด-19 และ 7) ด้านการสร้างรูปแบบกลยุทธ์การเสริมสร้างสัมมาชีพด้วยหลักสัปปุริสธรรม 7 มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.57$) ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพ เป็นข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้สะท้อนปัญหาภายใน - ภายนอก โดยภาพรวมในระดับปานกลาง ทั้งนี้ สันนิษฐานได้ว่า การที่ข้อมูลเชิงคุณภาพได้ย้อนแย้งกับข้อมูลเชิงปริมาณอาจจะเกิดจากกระบวนการสนทนา การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แนวคิด มุมมอง และความสับสนนึกคิดในระหว่างการสนทนา จึงทำให้มีการเปิดโลกทัศน์และมุมมองระหว่างกัน เป็นต้น รวมทั้งการสนทนาทำให้มีการคิดเชิงระบบ มีเหตุมีผลมากกว่าการพิจารณาข้อคำถามเชิงปริมาณและตอบคำถามตามความรู้สึกส่วนตัวในขณะนั้น

ข้อมูลที่ 2 ผลการศึกษาและวิเคราะห์ดัชนีความต้องการจำเป็น Modified Priority Needs Index ($PNI_{modified}$) พบว่า ด้านการส่งเสริมอาชีพมีค่าสูงสุด = 0.406 (D = ค่าเฉลี่ยของระดับสภาพที่พึงประสงค์ (Desired) และ A = ค่าเฉลี่ยของระดับสภาพที่เป็นจริง (Actual) ผลการศึกษาดัชนีความต้องการจำเป็น แสดงได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงผลการศึกษาดัชนีความต้องการจำเป็น ($PNI_{modified}$)

ตัวแปร	ค่าเฉลี่ย ที่พึงประสงค์ (D)	ค่าเฉลี่ย ที่เป็นจริง (A)	$PNI_{modified}$
ด้านสภาพปัจจุบันและการประกอบอาชีพ	4.50	3.20	$(4.50 - 3.20)/3.20 = 0.406$
ด้านกลยุทธ์การบริหารงานของรัฐบาล	4.60	3.50	$(4.60 - 3.50)/3.50 = 0.314$
ด้านแรงงานและสวัสดิการ	4.40	3.30	$(4.40 - 3.30)/3.30 = 0.333$
ด้านการสาธารณสุขของภาครัฐ	4.70	3.90	$(4.70 - 3.90)/3.90 = 0.205$
ด้านการควบคุมโรคระบาดของหน่วยงาน ภาครัฐและเอกชน	4.60	3.40	$(4.60 - 3.40)/3.40 = 0.353$
ด้านหลักการเกี่ยวกับโรคโควิด-19	4.55	3.85	$(4.55 - 3.85)/3.85 = 0.182$
ด้านการสร้างรูปแบบกลยุทธ์การเสริมสร้าง สัมมาชีพด้วยหลักสัปปุริสธรรม 7 ประการ	4.80	3.60	$(4.80 - 3.60)/3.60 = 0.333$

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่า ความต้องการจำเป็นสูงสุด คือ “สภาพปัจจุบันและการประกอบอาชีพ” ($PNI_{modified} = 0.406$) สะท้อนถึงการขาดแคลนและความไม่พึงพอใจในการประกอบอาชีพ จำเป็นต้องส่งเสริมทักษะและโอกาสมากขึ้น รองลงมา คือ “การควบคุมโรคระบาดของรัฐและเอกชน” และ “กลยุทธ์การบริหารของรัฐบาล” ส่วนความต้องการต่ำสุด คือ “หลักการเกี่ยวกับโควิด-19” ซึ่งอาจเกิดจากการรับรู้และการป้องกันที่ดีขึ้นแล้ว จากผลดังกล่าว ผู้วิจัยกำหนดตัวแปรสังเกตได้ 7 ด้าน ได้แก่ 1) การพัฒนาทักษะ 2) บริการจัดหางาน 3) การสนับสนุนผู้ประกอบการ 4) มาตรการคุ้มครองทางสังคม 5) การเข้าถึงข้อมูล 6) การสร้างเครือข่ายและความร่วมมือ และ 7) การสนับสนุนด้านจิตใจและอารมณ์ เพื่อนำไปบูรณาการสู่รูปแบบการเสริมสร้างสัมมาชีพตามหลักสัปปุริสธรรม

ข้อมูลที่ 3 ตัวแปรที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลเป็นตัวแปรที่สังเกตได้ (Observed Variables) มีค่า Factor Loading > 0.60 ประกอบด้วย X_1 การพัฒนาทักษะ = 0.78, X_2 บริการจัดหางาน = 0.71, X_3 การสนับสนุนผู้ประกอบการ = 0.68, X_4 มาตรการคุ้มครองทางสังคม = 0.69, X_5 การเข้าถึงข้อมูล = 0.74, X_6 การสร้างเครือข่ายและความร่วมมือ = 0.75, และ X_7 การสนับสนุนด้านจิตใจและอารมณ์ = 0.83, ตรวจสอบความเหมาะสมของข้อมูลด้วย Bartlett's Test of Sphericity ต้องมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) ใช้เกณฑ์การตัดสินจำนวนองค์ประกอบ Eigenvalue > 1 Factor Loading > 0.50 แสดงได้ดังตารางที่ 2 - 3

ตารางที่ 2 แสดงการวิเคราะห์องค์ประกอบ ตัวแปรหลัก และความแปรปรวน

องค์ประกอบ	ชื่อองค์ประกอบ	ตัวแปรหลัก (Factor Loading > 0.60)	ความแปรปรวน ที่อธิบายได้ (%)
Factor 1	กลยุทธ์พัฒนาศักยภาพแรงงาน	X_1, X_2, X_3, X_6	40%
Factor 2	การสนับสนุนทางจิตใจและอารมณ์	X_7	20%
Factor 3	การจัดการข้อมูลและคุ้มครองสังคม	X_4, X_5	15%
รวม		75%	

จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่า ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบ ตัวแปรหลัก และความแปรปรวน การสนับสนุนด้านจิตใจและอารมณ์ (X_7) มีน้ำหนักองค์ประกอบสูงที่สุดใน Factor 2 ซึ่งสอดคล้องกับการถดถอย (Regression) ที่ชี้ว่าเป็นตัวแปรอิสระที่อธิบายตัวแปรตามได้ดีที่สุด รองลงมา คือ การพัฒนาทักษะ (X_1) และการสร้างเครือข่ายและความร่วมมือ (X_6) ซึ่งรวมอยู่ใน Factor 1

ตารางที่ 3 แสดงผลการวิเคราะห์องค์ประกอบ และค่า Eigenvalue

องค์ประกอบ	Eigenvalue	ร้อยละของความแปรปรวนสะสม	คำอธิบายองค์ประกอบโดยรวม
1	3.02	43.14%	กลยุทธ์พัฒนาอาชีพและทักษะ
2	1.56	65.43%	การสนับสนุนทางจิตใจและสังคม
3	1.05	80.41%	การจัดการข้อมูลและการคุ้มครอง

จากตารางที่ 3 แสดงให้เห็นว่า ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบ และค่า Eigenvalue มี 3 องค์ประกอบหลักที่มีค่า Eigenvalue มากกว่า 1 ซึ่งถือเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญเชิงสถิติและสามารถอธิบายความแปรปรวนของข้อมูลรวมกันได้ถึงประมาณ 80.41% ซึ่งถือว่าอยู่ในระดับที่ดีมาก องค์ประกอบที่ 1 มี Eigenvalue เท่ากับ 3.02 อธิบายได้ร้อยละ 43.14 ของความแปรปรวนทั้งหมด โดยประกอบด้วย ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทักษะอาชีพ บริหารจัดการงาน การสนับสนุนผู้ประกอบการ และการสร้างเครือข่าย องค์ประกอบที่ 2 มี Eigenvalue เท่ากับ 1.56 อธิบายได้ร้อยละ 22.29 โดยเฉพาะตัวแปรที่เน้นการสนับสนุนด้านจิตใจ อารมณ์ และมาตรการทางสังคม และองค์ประกอบที่ 3 มี Eigenvalue เท่ากับ 1.05 อธิบายได้ร้อยละ 14.98 โดยมีตัวแปรหลัก คือ การเข้าถึงข้อมูลและการคุ้มครองทางสังคม

ข้อมูลที่ 4 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร พบว่า ตัวแปรที่สังเกตได้ทั้ง 7 ตัวแปร ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่าง .402 ถึง .528 แสดงถึงความสัมพันธ์ทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร แสดงได้ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 แสดงการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร

ตัวแปร	X_1	X_2	X_3	X_4	X_5	X_6	X_7	Y
X_1	1							
X_2	.598**	1						
X_3	.751**	.518**	1					
X_4	.784**	.592**	.787**	1				
X_5	.724**	.529**	.881**	.837**	1			
X_6	.793**	.544**	.086**	.771**	.841**	1		
X_7	.748**	.529**	.766**	.764**	.787**	.762**	1	
Y	.528**	.402**	.450**	.465**	.448**	.467**	.455**	1

จากตารางที่ 4 แสดงให้เห็นว่าผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ภายในตัวแปรที่นำมาศึกษาและสภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นในการสร้างรูปแบบ กลยุทธ์การเสริมสร้าง

สัมมาชีพด้วยหลักสัปปุริสธรรม 7 สำหรับแรงงานย้ายถิ่นที่ถูกเลิกจ้างจากสถานการณ์โควิด-19 ในสถานการณ์ปัจจุบัน มีค่าอยู่ระหว่าง .402 ถึง .528 โดยตัวแปรทั้ง 7 มีความสัมพันธ์ทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 เพื่อนำหลักธรรมสัปปุริสธรรมในทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการสร้างรูปแบบการเสริมสร้างสัมมาชีพให้กับแรงงานย้ายถิ่นที่ถูกเลิกจ้างจากสถานการณ์โควิด-19 ในภาคอีสานตอนล่าง ผลการวิจัยพบว่า ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของโมเดลรูปแบบกลยุทธ์การเสริมสร้างสัมมาชีพด้วยหลักสัปปุริสธรรม 7 สำหรับแรงงานย้ายถิ่นที่ถูกเลิกจ้างจากสถานการณ์โควิด-19 พบว่า เมื่อปรับความสอดคล้องของโมเดลแล้วมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ดี (Model Fit) พิจารณาได้จากค่าสถิติไค - สแควร์ (Chi-Square) มีค่าเท่ากับ 14.40 ไม่มีนัยสำคัญโดยมีค่า p เท่ากับ .91490 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์กำหนด คือ ต้องมากกว่า .05 ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI) และค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) มีค่า .995 และ .975 เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด คือ ต้องมีค่าตั้งแต่ .90 ขึ้นไป ค่าประมาณความคลาดเคลื่อนรากที่สองเฉลี่ย (RMSEA) เท่ากับ .00 ซึ่งระดับการยอมรับ คือ น้อยกว่า .08 แสดงว่ายอมรับสมมติฐานหลักที่ว่าโมเดลการวิจัยสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ดังตารางที่ 5 ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยส่งผลต่อการเสริมสร้างสัมมาชีพด้วยหลักสัปปุริสธรรม 7 สำหรับแรงงานย้ายถิ่นที่ถูกเลิกจ้างจากสถานการณ์โควิด-19 ในสถานการณ์ปัจจุบัน ซึ่งค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยส่งผลต่อการเสริมสร้างสัมมาชีพด้วยหลักสัปปุริสธรรม 7 สำหรับแรงงานย้ายถิ่นที่ถูกเลิกจ้างจากสถานการณ์โควิด-19 สามารถแสดงได้ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 แสดงผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยส่งผลต่อการเสริมสร้างสัมมาชีพด้วยหลักสัปปุริสธรรม 7 สำหรับแรงงานย้ายถิ่นที่ถูกเลิกจ้างจากสถานการณ์โควิด-19

Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	p
	B	Std. Error	Beta		
1. (Constant)	1.526	.234		6.531	.000
ด้านการพัฒนาทักษะ (X ₁)	6.420	1.631	.231	3.936	.000*
ด้านบริการจัดหางาน (X ₂)	.228	.066	.245	3.476	.001*
ด้านการสนับสนุนผู้ประกอบการ (X ₃)	.127	.063	.152	2.002	.044*
ด้านมาตรการคุ้มครองทางสังคม (X ₄)	.169	.045	.220	3.733	.000*
ด้านการเข้าถึงข้อมูล (X ₅)	.106	.062	.105	1.716	.001*
ด้านการสร้างเครือข่ายและความร่วมมือ (X ₆)	.250	.047	.283	5.307	.000*
ด้านการสนับสนุนด้านจิตใจและอารมณ์ (X ₇)	6.624	1.887	.238	3.511	.001*

จากตารางที่ 5 แสดงให้เห็นว่าค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยส่งผลต่อการเสริมสร้างสัมมาชีพด้วยหลักสัปปุริสธรรม 7 สำหรับแรงงานย้ายถิ่นที่ถูกเลิกจ้างจากสถานการณ์โควิด-19 สามารถการบูรณาการระหว่างตัวแปรทางสังคมศาสตร์ 7 ด้าน กับหลักสัปปุริสธรรม 7 จากพระพุทธศาสนา ได้ส่งผลต่อการสร้างโมเดล “รูปแบบกลยุทธ์การเสริมสร้างสัมมาชีพสำหรับแรงงานย้ายถิ่นที่ถูกเลิกจ้างจากสถานการณ์โควิด-19 ในภาคอีสานตอนล่าง” โดยมีองค์ประกอบเชิงยุทธศาสตร์ตามกรอบโครงสร้างกลยุทธ์ (Matri x บูรณาการ 7 x 7) แสดงได้ดังตารางที่ 6

ตารางที่ 6 แสดงองค์ประกอบเชิงยุทธศาสตร์ตามกรอบโครงสร้างกลยุทธ์ (Matri x บุรณาการ 7 x 7)

ตัวแปรสังเกตได้ (Observed Variables)	หลักสัปปริสธรรม (Sappurisa-dhamma)	แนวทางกลยุทธ์
1. ด้านการพัฒนาทักษะ	ธัมมัญญตา (รู้เหตุ)	ส่งเสริมการรู้เหตุแห่งความจนและขาดทักษะ นำไปสู่การออกแบบหลักสูตรอบรมเชิงอาชีพที่ตรงกับบริบทแรงงาน
2. ด้านบริการจัดหางาน	อัทธัญญตา (รู้ผล)	สร้างกลไกการจับคู่แรงงานกับงานอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อผลลัพธ์ที่ยั่งยืนทั้งด้านอาชีพและรายได้
3. ด้านการสนับสนุนผู้ประกอบการ	อัทธัญญตา (รู้จักตน)	เสริมความรู้สึกรับผิดชอบในศักยภาพตนเอง พร้อมส่งเสริมทักษะการเป็นผู้ประกอบการขนาดเล็ก
4. ด้านมาตรการคุ้มครองทางสังคม	มัตตัญญตา (รู้ประมาณ)	จัดการสวัสดิการโดยไม่สร้างการพึ่งพิงเกินพอดี สอดคล้องกับทรัพยากรของรัฐและความจำเป็นจริง
5. ด้านการเข้าถึงข้อมูล	กาลัญญตา (รู้เวลา)	พัฒนาระบบข้อมูลและสื่อสารให้ตรงเวลา เข้าใจง่าย และสอดคล้องกับบริบทแรงงาน
6. ด้านการสร้างเครือข่ายและความร่วมมือ	ปริสัญญตา (รู้ชุมชน)	สร้างกลไกความร่วมมือระหว่างรัฐ - เอกชน - ชุมชน เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วม
7. ด้านการสนับสนุนด้านจิตใจและอารมณ์	ปุคคัลัญญตา (รู้บุคคล)	จัดให้มีการเยียวยาทางจิตใจที่เหมาะสมกับแต่ละบุคคล และใช้ผู้รู้เข้าใจบริบทแรงงานเป็นผู้นำ

จากตารางที่ 6 พบว่า รูปแบบกลยุทธ์การเสริมสร้างสัมมาชีพสำหรับแรงงานย้ายถิ่นที่ถูกเลิกจ้างจากสถานการณ์โควิด-19 ในภาคอีสานตอนล่าง สามารถสร้างกรอบโครงสร้างกลยุทธ์ (Matri x บุรณาการ 7 x 7) ได้

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3 เพื่อนำรูปแบบกลยุทธ์การเสริมสร้างสัมมาชีพด้วยหลักสัปปริสธรรม 7 ประการไปบูรณาการและประยุกต์ใช้ในการเสริมสร้างสัมมาชีพให้กับแรงงานย้ายถิ่นที่ถูกเลิกจ้างจากสถานการณ์โควิด-19 ในภาคอีสานตอนล่าง ผู้วิจัยได้สร้างคู่มือรูปแบบการเสริมสร้างสัมมาชีพให้กับแรงงานย้ายถิ่นที่ถูกเลิกจ้างจากสถานการณ์โควิด-19 แล้วนำไปเผยแพร่กับหน่วยงานและชุมชน เช่น สำนักงานแรงงานประจำจังหวัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประชาสัมพันธ์ผ่านก้านัน ผู้ใหญ่บ้าน รวมทั้ง นำผลการวิจัยมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนรายวิชา ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์ ภาคการศึกษาที่ 2/2566 ณ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธร

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายผล ได้ดังนี้ ประเด็นที่หนึ่ง สภาพปัญหาภายนอกและปัญหาภายในของแรงงานย้ายถิ่นที่ถูกเลิกจ้างจากสถานการณ์โควิด-19 ในภาคอีสานตอนล่าง ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการเสริมสร้างสัมมาชีพด้วยหลักสัปปริสธรรม จำนวน 7 ด้าน เป็นข้อมูลเชิงปริมาณที่ได้จากแบบสอบถาม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.57$) ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพ เป็นข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้สะท้อนปัญหาภายใน - ภายนอก โดยภาพรวมในระดับปานกลาง ทั้งนี้ สันนิษฐานได้ว่า การที่ข้อมูลเชิงคุณภาพได้ย้อนแย้งกับข้อมูลเชิงปริมาณอาจจะเป็น เพราะการสนทนา การแลกเปลี่ยนเรียนรู้

แนวคิด มุมมอง และความสัมพันธ์ระหว่างการสนทนาทำให้มีการเปิดโลกทัศน์ มุมมองระหว่างกัน เป็นต้น รวมทั้งการสนทนาทำให้มีการคิดเชิงระบบ มีเหตุมีผลมากกว่าการพิจารณาข้อคำถามเชิงปริมาณและตอบคำถามตามความรู้สึกส่วนตัวในขณะนั้น พร้อมนี้ ผลการศึกษาดัชนีความต้องการจำเป็นและการแปลผลเชิงนโยบาย คือ ด้านที่มีความต้องการจำเป็นสูงสุด คือ “การส่งเสริมอาชีพ” ($PNI_{modified} = 0.406$) สะท้อนว่าประชาชนยังขาดแคลนหรือไม่เพียงพอในระดับปัจจุบัน ต้องมีการส่งเสริมทักษะ/โอกาสมากขึ้น ความต้องการจำเป็นลำดับที่ 2 และลำดับที่ 3 สิ่งที่ควรเน้น คือ “การควบคุมโรคระบาด” และ “การพัฒนากลยุทธ์ของรัฐ” ด้านที่มีความจำเป็นน้อยที่สุดคือ “หลักการเกี่ยวกับโควิด-19” ซึ่งอาจเป็น เพราะการรับรู้หรือพฤติกรรมการป้องกันของประชาชนดีขึ้นแล้ว ซึ่งเทียบเคียงได้กับการวิจัยของ ลักขมี แก้ววงศ์ใหญ่ และคณะ พบว่า แรงจูงใจในการย้ายถิ่นไม่ได้มีเฉพาะเหตุผลทางเศรษฐกิจเท่านั้น หากยังสัมพันธ์กับการเปลี่ยนผ่านช่วงวัย การทำหน้าที่ของความเป็นชายและความเป็นหญิง และความปรารถนาต่อชีวิตที่ดีขึ้นในต่างแดน เงื่อนไขเหล่านี้ผลักดันให้เกิดการย้ายถิ่นอย่างต่อเนื่องจนกลายเป็น “วัฒนธรรมการย้ายถิ่น” ดังนั้น การศึกษาการย้ายถิ่นควรให้ความสำคัญกับเงื่อนไขที่หลากหลายรวมถึงเงื่อนไขเชิงอัตวิสัย เช่น ประสบการณ์ ความปรารถนาและการให้ความหมายที่ส่งผลในแง่การกระตุ้นและผลักดันการย้ายถิ่น (ลักขมี แก้ววงศ์ใหญ่ และคณะ, 2565) และสามารถเชื่อมโยงได้กับงานวิจัยของ อาภาภรณ์ สุขหอม และคณะ ศึกษาเรื่อง “การย้ายถิ่นและวัตถุประสงค์การย้ายถิ่นในช่วงสถานการณ์แพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของประชากรแฝงในเขตเมืองพัทยา อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี” ผลการวิจัยพบว่า วัตถุประสงค์การย้ายถิ่นของประชากรแฝงช่วงสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 คือ การย้ายถิ่นกลับสู่ถิ่นฐานเดิมในต่างจังหวัดเป็นการชั่วคราวเพื่อรอสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ผ่อนคลายลง และจะกลับเข้ามาทำงานใหม่ รูปแบบการย้ายถิ่นของประชากรแฝงช่วงสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 คือ การย้ายถิ่นออกจากเมืองพัทยา ทั้งนี้ เป็นผลสืบเนื่องมาจากการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ส่งผลให้สถานประกอบการหลายแห่งในเขตเมืองพัทยาได้ปิดกิจการลงหรือลดจำนวนการจ้างงานลงจากเดิมเป็นจำนวนมากทำให้ประชากรแฝงที่เดินทางเข้ามาทำงานต้องประสบปัญหารายได้ลดลงหรือขาดรายได้ จึงจำเป็นต้องเดินทางกลับภูมิลำเนาเดิมเพื่อลดค่าใช้จ่าย โดยกลุ่มประชากรแฝงที่ยังเหลืออยู่ในเขตเมืองพัทยาส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป (อาภาภรณ์ สุขหอม และคณะ, 2565)

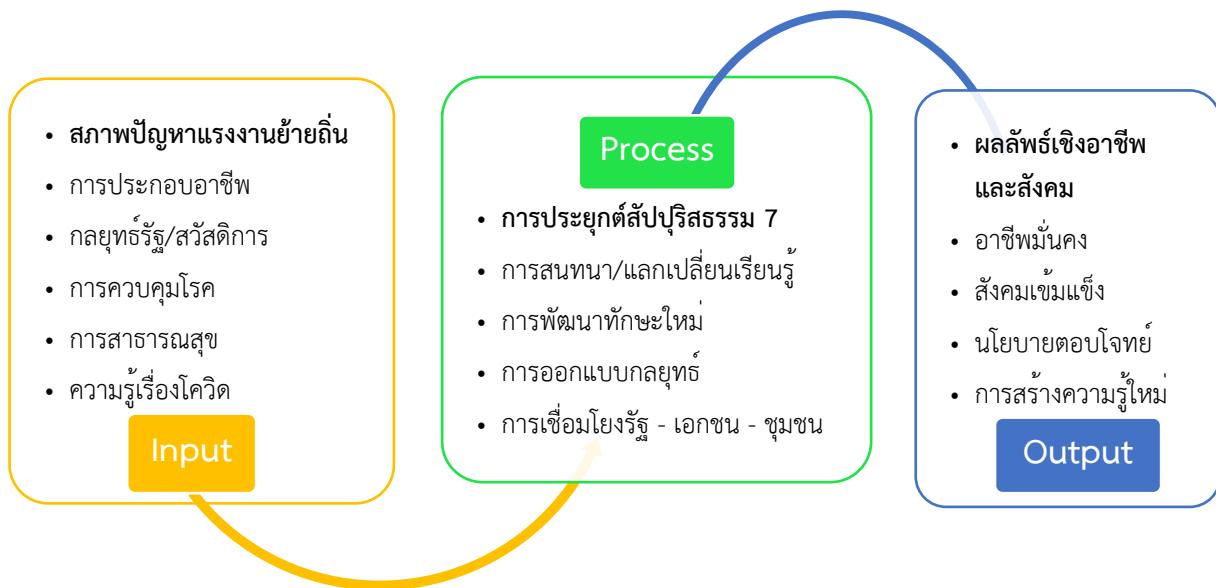
การนำหลักธรรมสัปปุริสธรรมในทางพระพุทธศาสนาประยุกต์ใช้ในการสร้างรูปแบบการเสริมสร้างสัมมาชีพให้กับแรงงานย้ายถิ่นที่ถูกเลิกจ้างจากสถานการณ์โควิด-19 ในภาคอีสานตอนล่าง ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของโมเดลรูปแบบกลยุทธ์การเสริมสร้างสัมมาชีพด้วยหลักสัปปุริสธรรม 7 สำหรับแรงงานย้ายถิ่นที่ถูกเลิกจ้างจากสถานการณ์โควิด-19 เมื่อปรับความสอดคล้องของโมเดลแล้วมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ดี (Model Fit) พิจารณาได้จากค่าสถิติไค - สแควร์ (Chi-Square) มีค่าเท่ากับ 14.40 ไม่นับนัยสำคัญ โดยมีค่า p เท่ากับ .91490 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์กำหนด คือ ต้องมากกว่า .05 ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI) และค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) มีค่า .995 และ .975 เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด คือ ต้องมีค่าตั้งแต่ .90 ขึ้นไป ค่าประมาณความคลาดเคลื่อนรากที่สองเฉลี่ย (RMSEA) เท่ากับ .00 ซึ่งระดับการยอมรับ คือน้อยกว่า .08 แสดงว่ายอมรับสมมติฐานหลักที่ว่าโมเดลการวิจัยสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ดังตาราง 5 ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยส่งผลต่อการเสริมสร้างสัมมาชีพด้วยหลักสัปปุริสธรรม 7 สำหรับแรงงานย้ายถิ่นที่ถูกเลิกจ้าง

จากสถานการณ์โควิด-19 ในสถานการณ์ปัจจุบัน สามารถการบูรณาการระหว่างตัวแปรทางสังคมศาสตร์ 7 ด้าน กับหลักสัปปริสธรรม 7 จากพระพุทธศาสนา ได้ส่งผลต่อการสร้างโมเดล “รูปแบบกลยุทธ์การเสริมสร้างสัมมาชีพ สำหรับแรงงานย้ายถิ่นที่ถูกเลิกจ้างจากสถานการณ์โควิด-19 ในภาคอีสานตอนล่าง” โดยมีองค์ประกอบเชิงยุทธศาสตร์ ตามกรอบโครงสร้างกลยุทธ์ (Matrix บูรณาการ 7 x 7) สามารถสร้างรูปแบบกลยุทธ์การเสริมสร้างสัมมาชีพ สำหรับแรงงานย้ายถิ่นที่ถูกเลิกจ้างจากสถานการณ์โควิด-19 ในภาคอีสานตอนล่าง ซึ่งเทียบเคียงได้กับการศึกษาวิจัย ของ พระบุญสม อนาลโย (ศรีสุข) และคณะ เรื่อง “การศึกษาหลักสัมมาชีพกับการประกอบหัตถกรรมเครื่องเงิน ในอำเภอเขวาสินรินทร์ จังหวัดสุรินทร์” มีจุดเน้นสำคัญที่การนำหลักสัมมาชีพในพระพุทธศาสนาไปใช้เป็นกรอบ แนวคิดในการวิเคราะห์การดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพของชุมชนหัตถกรรมเครื่องเงินที่มีประวัติยาวนานกว่า 270 ปี กลุ่มชาวบ้านส่วนหนึ่งมีเชื้อสายเขมรและสืบทอดภูมิปัญญาการตีเงินและทองเป็นเครื่องประดับจากรุ่นสู่รุ่น จนก่อรูปเป็นอัตลักษณ์เฉพาะของท้องถิ่นและสามารถพัฒนาเป็นแบรนด์ที่ไม่ซ้ำใครหลักสัมมาชีพในพุทธธรรม ถูกอธิบายว่าเป็นการเลี้ยงชีพโดยสุจริต ปราศจากมิถิชาชีพ และถือเป็นเส้นทางแห่งความสุขที่สะท้อนความเจริญ ของพระพุทธศาสนา งานวิจัยได้แบ่งเป้าหมายของสัมมาชีพออกเป็นสามด้าน ได้แก่ อัตตะประโยชน์เพื่อการบรรลุ เป้าหมายชีวิตของตนเอง ปรัตถประโยชน์เพื่อเกื้อกูลผู้อื่นให้พึ่งพาตนเองได้ และอุภยัตถประโยชน์เพื่อประโยชน์ ร่วมกันของทั้งตนเองและส่วนรวม (พระบุญสม อนาลโย (ศรีสุข) และคณะ, 2565)

การนำรูปแบบกลยุทธ์การเสริมสร้างสัมมาชีพด้วยหลักสัปปริสธรรม 7 ประการ ไปบูรณาการและประยุกต์ใช้ ในการเสริมสร้างสัมมาชีพให้กับแรงงานย้ายถิ่นที่ถูกเลิกจ้างจากสถานการณ์โควิด-19 ในภาคอีสานตอนล่าง ได้สร้างคู่มือรูปแบบการเสริมสร้างสัมมาชีพให้กับแรงงานย้ายถิ่นที่ถูกเลิกจ้างจากสถานการณ์โควิด-19 แล้วนำไป เผยแพร่กับหน่วยงานและชุมชน เช่น สำนักงานแรงงานประจำจังหวัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประชาสัมพันธ์ ผ่านกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน รวมทั้ง นำผลการวิจัยมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนรายวิชา ระเบียบวิธีวิจัยทาง สังคมศาสตร์ ภาคการศึกษาที่ 2/2566 ณ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธร

องค์ความรู้ใหม่

งานวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่าแรงงานย้ายถิ่นในภาคอีสานตอนล่างที่ได้รับผลกระทบจากโควิด-19 ต้องเผชิญ กับปัญหาหลากหลาย ทั้งการประกอบอาชีพที่ไม่มั่นคง การขาดระบบสวัสดิการและกลยุทธ์ของรัฐที่ครอบคลุม ตลอดจนข้อจำกัดด้านสาธารณสุขและการควบคุมโรค แม้จะมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโควิด-19 ดีขึ้น แต่ยังไม่เพียงพอในการรองรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต การแก้ปัญหาจึงควรวางกรอบการแก้ปัญหาทางสังคมด้วยการ ประยุกต์ใช้หลักสัปปริสธรรม 7 ผ่านกระบวนการสนทนา การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การพัฒนาทักษะใหม่ และความ ร่วมมือรัฐ - เอกชน - ชุมชน ซึ่งช่วยให้แรงงานเกิดการคิดเชิงระบบและสามารถพึ่งพาตนเองได้มากขึ้น ผลลัพธ์ที่ได้ คือ แรงงานมีอาชีพที่มั่นคงขึ้น สังคมเข้มแข็งขึ้น และนโยบายภาครัฐสอดคล้องกับความเป็นจริง อีกทั้งยังได้ก่อให้เกิด โมเดล (Model) องค์ความรู้ใหม่ที่ใช้เป็นแนวทางพัฒนานโยบายแรงงานและการสร้างสัมมาชีพระดับท้องถิ่นและ ประเทศ ดังภาพที่ 1 การเสริมสร้างสัมมาชีพแรงงานย้ายถิ่นที่ถูกเลิกจ้างจากสถานการณ์โควิด-19 ต่อไปนี้

ภาพที่ 1 การเสริมสร้างสัมมาชีพแรงงานย้ายถิ่นที่ถูกเลิกจ้างจากสถานการณ์โควิด-19

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้ สรุปได้ว่า สภาพปัญหภายนอกและปัญหาภายในของแรงงานย้ายถิ่นที่ถูกเลิกจ้างจากสถานการณ์โควิด-19 ในภาคอีสานตอนล่าง มีความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการเสริมสร้างสัมมาชีพด้วยหลักสัปปริสธรรม จำนวน 7 ด้าน เป็นข้อมูลเชิงปริมาณที่ได้จากแบบสอบถาม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ได้สะท้อนปัญหาภายใน - ภายนอกโดยภาพรวมในระดับปานกลาง ปัญหาของแรงงานย้ายถิ่นที่ถูกเลิกจ้างจากวิกฤตโควิด-19 การนำหลักธรรมสัปปริสธรรมในทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการสร้างรูปแบบการเสริมสร้างสัมมาชีพให้กับแรงงานย้ายถิ่นที่ถูกเลิกจ้างจากสถานการณ์โควิด-19 ในภาคอีสานตอนล่าง ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของโมเดลรูปแบบกลยุทธ์การเสริมสร้างสัมมาชีพด้วยหลักสัปปริสธรรม 7 สำหรับแรงงานย้ายถิ่นที่ถูกเลิกจ้างจากสถานการณ์โควิด-19 ได้พัฒนากลยุทธ์การเสริมสร้างสัมมาชีพโดยอาศัยหลักสัปปริสธรรมเป็นแนวทางฟื้นฟูชีวิตแรงงาน ผลการวิจัยเชิงปริมาณชี้ว่า แรงงานมีความต้องการสูงที่สุดด้านการส่งเสริมอาชีพ ($PNI_{modified} = 0.406$) รองลงมา คือ การควบคุมโรคและการบริหารจัดการจากภาครัฐ สะท้อนถึงความไม่พึงพอใจต่อสถานการณ์ปัจจุบันและความคาดหวังต่อการสนับสนุนเชิงนโยบายอย่างจริงจัง ข้อมูลเชิงคุณภาพยืนยันถึงความเปราะบางของแรงงาน ทั้งในมิติด้านจิตใจ โครงสร้างสังคม และความมั่นคงในการดำรงชีวิต การนำรูปแบบกลยุทธ์การเสริมสร้างสัมมาชีพด้วยหลักสัปปริสธรรม 7 ประการ ไปบูรณาการและประยุกต์ใช้ในการเสริมสร้างสัมมาชีพให้กับแรงงานย้ายถิ่นที่ถูกเลิกจ้างจากสถานการณ์โควิด-19 ในภาคอีสานตอนล่าง กลยุทธ์ที่พัฒนาขึ้นจากหลักสัปปริสธรรม 7 มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์อย่างมีนัยสำคัญ และสามารถอธิบายความผันแปรได้ถึงร้อยละ 35.8 งานวิจัยนี้จึงได้สังเคราะห์ผลไปสู่การจัดทำคู่มือเชิงปฏิบัติสำหรับหน่วยงานรัฐและชุมชน รวมทั้งบูรณาการเข้าสู่การเรียนการสอนด้านสังคมศาสตร์ เพื่อเชื่อมโยงองค์ความรู้เชิงประจักษ์สู่การใช้ประโยชน์ในสังคมจริง การเสริมสร้างสัมมาชีพด้วยหลักสัปปริสธรรมขึ้นอยู่กับการสนับสนุนด้านจิตใจ การพัฒนาทักษะ และการสร้างเครือข่าย จึงมีข้อเสนอแนะ ดังนี้ 1) ภาครัฐควรส่งเสริมอาชีพแรงงานย้ายถิ่น บูรณาการหลักสัปปริสธรรมในการบริหารแรงงาน อปท.

2) ควรจัดกิจกรรมฝึกอบรม หน่วยงานใช้คู่มือกลยุทธ์ในการพัฒนา และ 3) สถาบันการศึกษานำผลวิจัยไปใช้ในรายวิชาเพื่อเชื่อมโยงกับการพัฒนาสังคม

เอกสารอ้างอิง

- เทพศักดิ์ บุญรัตพันธุ์. (2550). เอกสารการเรียนรู้การทำวิจัยด้วยตนเอง. (พิมพ์ครั้งที่ 2). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ธีรวุฒิ เอกะกุล. (2543). ระเบียบวิธีวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. อุบลราชธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- นงลักษณ์ วิรัชชัย. (2543). พรหมแดนความรู้ด้านการวิจัยและสถิติ. ชลบุรี: วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจมหาวิทยาลัยบูรพา.
- นงลักษณ์ วิรัชชัย และคณะ. (2541). การสังเคราะห์งานวิจัยทางการศึกษาด้วยการวิเคราะห์อภิธานและการวิเคราะห์เนื้อหา. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติสำนักนายกรัฐมนตรี.
- ปิงปอนด์ รักอำนวยกิจ และคณะ. (2562). การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เมืองรอง: กรณีศึกษากลุ่มจังหวัดอีสานใต้ ยโสธร ศรีสะเกษ และอำนาจเจริญ. วารสารสังคมศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 53(1), 48-72.
- พระบุญสม อนาลโย (ศรีสุพ) และคณะ. (2565). การศึกษาหลักสัมมาชีพกับการประกอบหัตถกรรมเครื่องเงินในอำเภอเขวาสินรินทร์ จังหวัดสุรินทร์. Mahachulagajasara Journal, 13(2), 148-164.
- มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. (2538). พระไตรปิฎกภาษาไทย พระสุตตันตปิฎก เล่มที่ 6 มัชฌิมนิกายอุปัฏฐาก ปิณณาสก์ สัปปริสสูตร (113). นครปฐม: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- ลักขมี แก้ววงศ์ใหญ่ และคณะ. (2565). ชาวบ้านอีสานกับวัฒนธรรมการย้ายถิ่น. Journal of Liberal Arts, Thammasat University, 22(2), 152-178.
- ศิริพงศ์ ปาลกะวงศ์ ณ อยุธยา และคณะ. (2562). ความหลากหลายของกลุ่มผู้ย้ายถิ่นในประเทศไทย: มุมมองทางประชากรและสังคม. พัฒนาการเศรษฐกิจปริทรรศน์, 13(2), 85-122.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2565). แผนพัฒนาสถิติระดับพื้นที่ กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2: อุบลราชธานี ศรีสะเกษ อำนาจเจริญ ยโสธร. เรียกใช้เมื่อ 15 มกราคม 2565 จาก https://www.nso.go.th/nsoweb/storage/province_group/2023/20231009120021_68137.pdf
- สุทินี เสาร์แก้ว และคณะ. (2566). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการป้องกันการติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่น. วารสารวิจัยสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, 12(3), 71-81.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2547). วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ. (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อาภาภรณ์ สุขหอม และคณะ. (2565). การย้ายถิ่นและวัตถุประสงค์การย้ายถิ่นในช่วงสถานการณ์แพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของประชากรแฝงในเขตเมืองพัทยา อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี. NRRU Community Research Journal, 17(1), 1-13.
- Krejcie, R. V. & Daryle, W. M. (1970). Determining Sample Sample Size for Research Activities. Educational and Psychological Measurement, 30(3), 1970-608.

